

RAHVUSVAHELISE HUMANITAARÕIGUSE AINEKAVA 12. klassile

1. Õppeaine kirjeldus

Rahvusvaheline humanitaarõigus on kursus, mis käsitleb suuremat osa rahvusvahelisest avalikust õigusest ja sisaldab reegleid, mis relvakonfliktide ajal tagavad kaitse isikutele, kes ei osale või kes enam ei osale lahingtegevuses. Samuti piirab RHÕ sõjapidamises kasutatavate meetodeite ning vahendite valikut. Rahvusvaheline humanitaarõigus on osa gümnaasiumi ühiskonnaõpetuse programmist, mille õpetamist iseseisev kursus võimaldab laiendada ja teemades süvitsi minna. Õpilased omandavad sotsiaalse kirjaoskuse. Õppeaine eesmärk on luua eeldused aktiivse ja kompetentse kodaniku kujunemiseks, kes suudab uute olukordadega kohaneda ja on valmis toimima teadlike kodanikena demokraatlikus ühiskonnas. Õpitakse mõistma maailma mitmekesisust, riikide huve ja koostööd, riigiüleste rahvusvaheliste lepete ning organisatsioonide võimalusi, toimetehhanisme ja probleeme, tutvutakse üksikisikut kaitsvate seaduste ja reeglitega lähtudes RHÕ ja ÜRO Inimõiguste konventsiooni põhimõtetele vastavalt. Aine kujundab õpilastes suhtumist seaduslikkusesse, isiklikku vastutust, annab teadmisi sotsiaalsest õiglusest ja kodanike võrdsest kohtlemisest, õpetab inimõigusi austama. Õppematerjal esitatakse probleemipõhiselt, tunnid on üles ehitatud, kasutades aktiivõppe meetodeid nagu arutelud, juhtumianalüüsid, dilemmade lahendamine. Olulised on uurimuslikud õppimisvõtted, mille abil õpilased omandavad probleemide püstitamise, hüpoteeside sõnastamise, töö planeerimise ja tegemise, kriitilise mõtlemise ja tulemuste tõlgendamise ning esitamise võtted.

2. Õppe- ja kasvatuseesmärgid

Kursuse lõpul õpilane

- 1) analüüsib, mis asjaoludel kujunesid ja muutusid inimeste hoiakud ja väärtushinnangud sõja ja rahu küsimustes 20. saj. jooksul,
- 2) analüüsib rahvusvaheliste organisatsioonide rolli riikidevahelistes suhetes,
- 3) mõistab inimsusevastaste kuritegude olemust ja nende taunimise ning vältimise vajalikkust,
- 4) teab inimsusvastaste kuritegude toimepaneku viise ja nende tagajärgi,
- 5) tunneb rahvusvahelise humanitaarõiguse põhiteese ja on tuttav selle põhimõistetega,
- 6) teab, mida võib korda saata kõrvalseisja

3. Nädalatundide jaotumine klassiti: 1 tund nädalas

4. Üldpädevuste kujundamine ainevaldkonnas

Sotsiaalne ja kodanikupädevus tähendab suutlikkust mõista nüüdisajal toimuvate ühiskondlike muutuste põhjusi ja tagajärgi; tunda lihtsamaid sotsiaalteaduste uurimismeetodeid ja kasutada mõnda neist õppetöös ja igapäevases elus; luua tulevikustsenaariume ja -visioone mingis sotsiaalselt või personaalselt olulises valdkonnas; tunda ja austada inimõigusi ja demokraatiat, teadmisi kodanikuõigustest ning -vastutusest, nendega kooskõlas olevaid oskusi ja käitumist; ära tunda kultuurilisi eripärasid ja järgida üldtunnustatud käitumisreegleid; jätkuvalt huvituda oma rahva, kogukonna ja maailma arengust, kujundada oma arvamus ning olla aktiivne ja vastutustundlik kodanik.

Kultuuri- ja väärtuspädevuse kujundamist toetab aine erinevate rõhuasetuste kaudu. Näiteks toetab antud õppeaine suutlikkust mõista humanismi, demokraatiat ja jätkusuutliku arengu põhiväärtusi ning nendest oma tegutsemises juhendada, lugupidavat suhtumist erinevatesse maailmavaatelistesse tõekspidamistesse.

Enesemääratluspädevust – suutlikkust mõista ja hinnata iseennast – toetab RHÕ peamiselt õpilasest vastutustundliku maailmakodaniku kujundajana.

Õpipädevust toetatakse oskuste kujundamise kaudu. Õppeaine kujundab suutlikkust organiseerida õpikeskkonda ning hankida õppimiseks vajaminevaid vahendeid ja teavet,

samuti oma õppimise planeerimist ning õpitu kasutamist erinevates kontekstides ja probleeme lahendades. Õpetegevuse ja tagasiside kaudu omandavad õppijad eneseanalüüsi oskuse ning suudavad selle järgi kavandada oma edasiõppimist.

Suhtluspädevuse kujundamisel on RHÕI oluline roll, kuna aine nõuab suutlikkust ennast selgelt ja asjakohaselt väljendada erinevates suhtlusolukordades; lugeda ning mõista teabe- ja tarbetekste ning ilukirjandust; kirjutada eri liiki tekste, kasutades kohaseid keelevahendeid ja sobivat stiili; väärtustada õigekeelsust ning väljendusrikast keelt.

RHÕ toetab ka **matemaatikapädevust** – suutlikkust kasutada erinevaid ülesandeid lahendades matemaatikale omast keelt, sümboleid ning meetodeid kõigis elu- ja tegevusvaldkondades.

Ettevõtlikkuspädevuse peamine kujundaja on ühiskonnaõpetus, kuid oma osa on ka RHÕI. Õpitakse nägema probleeme ja neis peituvaid võimalusi, püstitama eesmärke, genereerima ideid ning neid teostama; õpitakse initsiatiivikust ja vastutust, tegema eesmärkide saavutamiseks koostööd; õpitakse tegevust lõpule viima, reageerima paindlikult muutustele, võtma arukaid riske ning tulema toime ebakindlusega; õpitakse ideede teostamiseks valida sobivaid ja loovaid meetodeid, mis toetuvad olukorra, enda suutlikkuse ja ressursside adekvaatsele analüüsile ja tegevuse tagajärgede prognoosile ning on kooskõlas eesmärkidega.

Õppipädevusi kujundab RHÕ pidevalt, õppimisel kasutatakse erinevaid aktiivõppe meetodeid, juhtumianalüüsi ja probleemidele lahenduste otsimist, rollimängu ja meeskonnatööd.

Digipädevuse arendamiseks kasutab RHÕ nii tunnis kui kodustes ülesannetes digitehnoloogiat, õpilased peavad infot leidma, hindama ning säilitama ja kasutama probleemilahenduseks sobivaid digivahendeid ja võtteid.

5. Lõiming teiste valdkonnapädevuste ja ainevaldkondadega

Emakeelepädevus – suutlikkus väljendada ennast selgelt ja asjakohaselt nii suuliselt kui ka kirjalikult; lugeda ja mõista erinevaid tekste; kasutada kohaseid keelevahendeid ja sobivat stiili

ning ainealast sõnavara ja väljendusrikast keelt ning järgida õigekeelsusnõudeid. Lisaks tähtsustuvad teksti kriitilise analüüsi oskus, meediakirjaoskus, info hankimine ja selle kriitiline

hindamine, tööde vormistamine ning autoriõiguse kaitse.

Võõrkeeltepädevus – teadmised erinevatest kultuuridest ja traditsioonidest, oma ja teiste kultuuride erinevuste mõistmine ning lugupidamine teiste keelte ja kultuuride vastu mitmekultuurilises ühiskonnas; võõrkeeleoskus.

Matemaatikapädevus –ressursside planeerimine (aeg, raha); matemaatiline kirjaoskus, arvandmete esitlemine ja tõlgendamine (graafikud, tabelid, diagrammid); oskus probleeme püstitada, sobivaid lahendusstrateegiaid leida ja neid rakendada, lahendusideid analüüsida ning tulemuse tõesust kontrollida; oskus loogiliselt arutleda, põhjendada ja tõestada.

Loodusteaduslik pädevus – looduskeskkonna ja geograafilise asendi mõju inimühiskonna arengule, inimese areng ja rahvastikuprotsessid; majanduse ressursid; ühiskonna jätkusuutlikkus, säästlik tarbimine, üleilmastumine, globaalprobleemide, sh keskkonnaprobleemide märkamine ja mõistmine ning jätkusuutliku ja vastutustundliku eluviisi väärtustamine.

Tehnoloogiline pädevus – tehnika ja tootmise arengu seos muutustega ühiskonnas; oskus hinnata tehnoloogia rakendamisega kaasnevaid võimalusi ja ohte; kasutada tehnilisi vahendeid eesmärgipäraselt ja säästlikult, järgides ohutuse ning intellektuaalomandi kaitse nõudeid.

6. Läbivad teemad

Läbiva teema „**Elukestev õpe ja karjääri planeerimine**” käsitlemisega aidatakse õpilasel kujuneda isiksuseks, kes on valmis õppima kogu elu, täitma erinevaid rolle muutuvus õpi-, elu- ja töökeskkonnas ning kujundama oma elukäiku teadlike otsuste kaudu, et teha mõistlikke kutsevalikuid.

Läbiva teemaga „**Keskkond ja jätkusuutlik areng**” toetatakse õpilase kujunemist sotsiaalselt aktiivseks, vastutustundlikuks ja keskkonnateadlikuks inimeseks, kes püüab leida lahendusi keskkonna- ja inimarengu küsimustele, pidades silmas nende jätkusuutlikkust.

Läbiva teema „**Kodanikualgatus ja ettevõtlikkus**” käsitlemisega toetatakse õpilase kujunemist aktiivseks ning vastutustundlikuks kogukonna- ja ühiskonnaliikmeks, kes mõistab ühiskonna toimimise põhimõtteid ja mehhanisme ning kodanikualgatuse tähendust, on ühiskonda lõimitud, toetub oma tegevuses riigi kultuuritraditsioonidele ja arengusuundadele ning osaleb poliitiliste ja majandusotsuste tegemises.

Läbiva teema „**Kultuuriline identiteet**” käsitlemisega toetatakse õpilase kujunemist kultuuriteadlikuks inimeseks, kes mõistab kultuuri osa inimeste mõtte- ja käitumislaadi kujundajana ja kultuuride muutumist ajaloo vältel ning kellel on ettekujutus kultuuride mitmekesisusest ja kultuuriga määratud elupraktika eripärast nii ühiskonna ja terviku tasandil (rahvuskultuur) kui ka ühiskonna sees (regionaalne, professionaalne, klassi-, noorte- jms kultuur; subkultuur ja vastukultuur) ning kes väärtustab omakultuuri ja kultuurilist mitmekesisust, on kultuuriliselt salliv ning koostööaldis.

Läbiva teema „**Teabekeskkond**” käsitlemisega toetatakse õpilase kujunemist infoteadlikuks inimeseks, kes tajub ja teadvustab ümbritsevat infokeskkonda ning suudab seda kriitiliselt analüüsida ja selles toimida olenevalt oma eesmärkidest ning ühiskonnas omaks võetud kommunikatsioonieetikast.

Läbiva teemaga „**Tehnoloogia ja innovatsioon**” toetatakse õpilase kujunemist uuendusaltiks ja tänapäevaseid tehnoloogiaid eesmärgipäraselt kasutada oskavaks inimeseks, kes tuleb toime kiiresti muutuvus tehnoloogilises elu-, õpi- ja töökeskkonnas.

Läbiva teema „**Tervis ja ohutus**” käsitlemisega toetatakse õpilase kasvamist vaimselt, emotsionaalselt ja füüsiliselt terveks ühiskonnaliikmeks, kes on võimeline käituma turvaliselt ning kujundama tervet keskkonda.

Läbiva teemaga „**Väärtused ja kõlblus**” taotletakse õpilase kujunemist kõlbliselt arenenud inimeseks, kes tunneb nüüdisajal rahvusvaheliselt üldtunnustatud väärtusi ja kõlbluspõhimõtteid, järgib neid koolis ja väljaspool kooli, ei jää ükskõikseks, kui neid eiratakse, ning sekkub vajaduse korral oma võimaluste piires.

7. Õpitulemused

Pärast kursuse läbimist õpilane

- 1) on teadlik humanitaarõiguse aluseks olevatest küsimustest,
- 2) mõistab, kuidas saab kõrvaltvaataja mõjutada teiste tegusid,
- 3) mõistab humanitaarse teo olemust,
- 4) oskab analüüsida kõrvaltvaataja ees tekkivat dilemmat,
- 5) mõistab, kuidas täiendavad üksteist inimõigused ja humanitaarõigus,
- 6) mõistab, miks on keelatud osa relvi, mis vigastavad ja tapavad valimatult ja põhjustavad asjatuid kannatusi,
- 7) oskab ära tunda rahvusvahelise humanitaarõiguse rikkumise juhtumeid,
- 8) teab, kes vastutab sõjaväes selle eest, et reeglitest kinni peetaks,
- 9) mõistab, kuidas õigusrikkumistega tegelemine võib mõjutada ühiskonda pärast relvakonflikte,
- 10) on kursis humanitaarabi osutamise põhimõtetega nagu erapooletus ja võrdsus.

8. Ainekavad klassiti

12. klass, 1 tund nädalas, 35 tundi.

Õpitulemused ja õppesisu

Humanitaarne vaatenurk

- Mida saavad teha kõrvaltvaatajad?
- Humanitaarsete tegude uurimine
- Kõrvaltvaataja dilemma

Relvakonflikti piiramine

- Sõjapurustuste piiramine
- Ajaloolised kokkulepped
- Fookuses on lapssõdurid
- Fookuses on jalaväemiinid

Kehtiv seadus

- Rikkumiste tuvastamine
- Võitleja vaatenurk
- Kes vastutab?

Õigusemõistmise tagamine

- Õigusemõistmise põhimõtted
- Rahvusvaheliste tribunalide areng

Sõja tagajärgedega tegelemine

- Sõjapurustustest tulenevad vajadused
- Sõja tõttu ümberasustatute laagri rajamine
- Fookuses on vangide kaitsmine
- Fookuses on perekondade taasühinemine
- Humanitaarabi eetika

Süvendav ja laiendav tegevus:

Info kogumine ja töötlemine uudistekanalitelt ja internetist.

Läbivad teemad

„Väärtused ja kõlblus”,
„Elukestev õpe ja karjääri planeerimine”,
„Keskkond ja jätkusuutlik areng”,
„Kodanikualgatus ja ettevõtlikkus”,
„Kultuuriline identiteet”,
„Teabekeskond”,
„Tehnoloogia ja innovatsioon”,
„Tervis ja ohutus”

Lõiming teiste ainetega

Aine on tihedalt seotud ühiskonnaõpetuse, ajaloo, geograafia, bioloogia ja inimeseõpetusega. Oluline on eneseväljendus kõnes ja kirjas, nii et seos on ka eesti keelega.

Praktilised tööd ja IKT kasutamine

Rollimängud, juhtumianalüüs, uurimistöö, õppefilmide vaatamine.

Õppetegevus ja metoodilised soovitused:

Õppetegevuses kasutatakse võimalikult palju aktiivõppe meetodeid. Kasutatakse rollimängu, juhtumianalüüsi, rühmatööd, projektitegevust, toimikute pidamist.

Soovitused hindamise osas

Ainet hinnatakse õpilase suuliste vastuste, kirjalike või praktiliste tööde ja praktilise tegevuse alusel. Väärtuste ja hoiakute hindamist võimaldavad rollimängud, juhtumianalüüsid ja rühmatöö. Õpitulemuste kontrollimise vormid on mitmekesised. Hinnata saab arutlusoskust, teksti mõistmist, tööd erinevate allikatega (pildid, skeemid, tabelid, tekstid, õppefilmid jms). Praktiliste tööde puhul ei hinnata mitte ainult tulemust, vaid ka protsessi käiku. Õpilase hoiakuid ja väärtusi saab mõõta vaatluse, õpilase antud hinnangute ja otsustuste ja juhtumianalüüsi alusel. Hinnatakse ka õpilase probleemide nägemise ja analüüsi oskust. Rühmatööde ja rollimängude hindamisel on oluline õpilase aktiivsuse hindamine. Kursuse lõppedes ei hinnata ainet numbriliselt, vaid „arvestatud“ (A) või „mittearvestatud“ (MA).

Õppevahendid (Õpikud, töövihikud jms, tehnilised vahendid)

Avastades Humanitaarõigust: aktiivõppe materjalid Eesti Punase Risti kursuselt, Õppefilmid Rahvusvahelise Punase Risti Seltsi kodulehelt